

การพัฒนาคนรุ่นใหม่เพื่อขับเคลื่อนสังคมชาวพุทธ

THE DEVELOPMENT OF NEW GENERATION

TO DRIVE OF BUDDHIST SOCIETY

อุมารินทร์ เลิศสพพันธุ์¹ และ พระครูปริยัติธรรมวงศ์²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2}

Umarin lertsahaphan¹ and Phrakhrupariyatidhammawong²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kean Campus, Thailand^{1,2}

Corresponding Author, E-mail: Umarin26um@gmail.com

บทคัดย่อ

คนรุ่นใหม่รุ่น Generation Z (Gen-Z) คือ ช่วงอายุ 10-24 ปี เป็นช่วงวัยสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สอดคล้องกับการพัฒนาคนรุ่นใหม่รุ่น Gen-Z ให้พัฒนาศักยภาพตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย มีสุขภาวะที่ดี ทางด้านจิตใจ มีคุณธรรมจริยธรรม รับผิดชอบ สืบต่อวัฒนธรรมที่ดีงามเป็นกำลังพัฒนาประเทศที่มีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องใช้กระบวนการพัฒนาครบทั้ง 4 ด้าน คือด้านสุขภาวะที่ดี ด้านการศึกษา ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ผ่านวัด โรงเรียน และครอบครัว แล้วให้คนรุ่นใหม่ Gen-Z ใช้พลังไปขับเคลื่อนสังคมชาวพุทธและพัฒนาประเทศชาติให้พุทธศาสนมั่นคง ดำรงศีลธรรม และนำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาคนรุ่นใหม่; ขับเคลื่อน; สังคมชาวพุทธ

* ได้รับบทความ: 17 กันยายน 2563; แก้ไขบทความ: 23 มีนาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2564

Received: 17 September 2020; Revised: March 23, 2021; Accepted: March 30, 2021

Abstract

The new generation or generation Z (Gen – Z) refers to those in the age of 10–24 years old. This generation is the importation age of the 12th National Economic and Social Development Plan in terms of human resource development consistent with the development of Gen-Z to develop one's potential in physical aspects to have good health and in mental aspects to increase their morality, ethics, responsibility and inheriting good culture. To make this generation as a powerful force to develop the country, all four aspects of the development process: good health, education, morality and ethics, use of modern technology must be applied through temples, schools and families. The Gen-Z is then used to drive Buddhist society and develop the nation to create stability of Buddhism, maintain morality, and lead society to a sustainable peace.

Keywords: Development Of New Generation; Drive; Buddhist Society

บทนำ

พระพุทธศาสนากล่าวถึงการพัฒนาตัวบุคคล ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาใดก็ตาม บุคคลนั้นควรเป็นผู้มีคุณลักษณะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือเป็นผู้ที่มีความถึงพร้อมด้วยความรู้และความประพฤติ ด้วยการงดเว้นจากการทำความชั่ว ทำความดีให้ถึงที่สุดและทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ผ่านการทำให้สิ่งที่ประโยชน์ตนและสังคม มีสติปัญญาแก้ปัญหาของตนเองและสังคมให้เกิดความสงบสันติสุขได้ ผีฝนอบรมจิตใจตนเองให้อยู่เหนือปัญหาทั้งทางโลกและทางธรรม (อำนาจ บัวศิริ, 2561 : 18) คนรุ่นใหม่ (คนรุ่น Gen-Z) ถือเป็นช่วงวัยที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ปัจจุบันสภาพสังคมมีบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้คนรุ่นใหม่มีแนวโน้มจะเกิดทัศนคติที่ไม่ดี เมื่อได้รับข่าวสารเชิงลบด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็ว เช่น ข่าวในเชิงลบเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่เกิดขึ้นอยู่บ่อย ๆ ทำให้สถาบันศาสนาได้รับผลกระทบ อาจก่อให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อพระพุทธศาสนา คนรุ่นใหม่จะชอบให้ความสำคัญแต่ตัวเองเป็นหลัก ความสนใจในการเข้าถึงพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังจะมีน้อยกว่าคนรุ่นที่ผ่านมา ประกอบกับมีสิ่งเร้าทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี จึงทำให้วิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ไม่ได้ผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างคนไทยรุ่นก่อนหน้า (วสิษฐพัชร วาฤทธิ์ และคณะ, 2557 : 2-3) บทความนี้ ผู้เขียนจะศึกษาเฉพาะในประเด็นการพัฒนาคนรุ่นใหม่รุ่น Gen-Z โดยการนำหลักพระพุทธศาสนาไปช่วยพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้คนวัยนี้ไปช่วยขับเคลื่อนสังคมชาวพุทธให้เป็นสังคม

ที่เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน สอดรับกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ซึ่งมีประเด็นที่จะศึกษาต่อไป

บริบทของเจนเนอเรชัน (Generation)

การจัดกลุ่มคนรุ่นต่างๆ ตามเกณฑ์ช่วงอายุหรือที่เรียกกันว่า “เจนเนอเรชัน” (Generation) มีความคิดริเริ่มมาจากแนวคิดของโลกตะวันตก โดยการแบ่งลักษณะบุคคลตามช่วงเวลาของเจนเนอเรชัน ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึง แนวคิด Generation เป็นแนวคิดที่แบ่งลักษณะหรือพฤติกรรมของบุคคลโดยใช้เงื่อนไขของเวลามาใช้อธิบายปรากฏการณ์ ภูมิหลังหรือบริบทแวดล้อมและลักษณะหรือบุคลิกเฉพาะ มีการแบ่งบุคลิกลักษณะเฉพาะรุ่นมีลักษณะแตกต่างกัน (ทศพล กระจ่างน้อย, 2555 : 22-25) ดังนี้

1. Generation B (Baby Boomer Generation) คือ กลุ่มคนที่เกิดระหว่างปีพ.ศ.2489–2507 อายุระหว่าง 51–69 ปี จะเป็นคนที่มีชีวิตเพื่อการทำงาน เคารพกฎเกณฑ์ กติกา อดทน ให้ความสำคัญกับผลงาน แม้ว่าจะต้องใช้เวลาอันกว่าจะประสบความสำเร็จ หรือเรียกว่ากลุ่ม “เบบี้บูมเมอร์” สาเหตุที่เรียกชื่อนี้เพราะว่าหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง บ้านเมืองที่ผ่านการสู้รบได้รับความเสียหายอย่างหนัก จึงต้องเร่งฟื้นฟูประเทศให้กลับมาแข็งแกร่งมั่นคงอีกครั้ง คนในยุคนั้นจึงมีค่านิยมที่จะต้องผลิตลูกหลายๆ คน เป็นที่มาของคำว่า “เบบี้บูมเมอร์” นั่นเอง ลักษณะของคนกลุ่มนี้เป็นคนที่มีชีวิตเพื่อการทำงาน เคารพกฎเกณฑ์ กติกา มีความอดทนสูง ทุ่มเทให้กับการทำงานและองค์กรมาก เป็นพวก “อนุรักษ์นิยม” เป็นคนที่เคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งจะมีจำนวนมากที่สุด ในสังคมปัจจุบัน

2. Generation X (Extraordinary Generation) คือ กลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2508–2522 อายุระหว่าง 36–50 ปี มีลักษณะพฤติกรรมชอบอะไรง่าย ๆ ไม่ต้องเป็นทางการ ให้ความสำคัญกับเรื่องความสมดุลระหว่างงานกับครอบครัว (Work-life balance) มีแนวคิดและการทำงานในลักษณะรู้ทุกอย่าง ทำทุกอย่างได้เพียงลำพัง ไม่พึ่งพาใคร มีความคิดเปิดกว้าง พร้อมรับฟังข้อติติงเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง ปัจจุบันคนยุคนี้นี้เป็นคนวัยทำงาน หลายคนมีแนวโน้มที่จะต่อต้านสังคม ไม่ได้เชื่อเรื่องศาสนาและไม่ได้ยึดขนบธรรมเนียมประเพณีมากนัก เป็นคนที่มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวกับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป อย่างเช่นมองว่าการอยู่ก่อนแต่ง หรือการหย่าร้างก็เป็นเรื่องปกติ เช่นเดียวกับเรื่องเพศที่ 3 ซึ่งต่างจากกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ที่มองเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องผิดจารีตประเพณีอย่างยิ่ง

3. Generation Y (Why Generation) คือ กลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2523–2533 อายุระหว่าง 25–35 ปี เป็นกลุ่มคนที่โตมาพร้อมกับคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี เป็นวัยที่เพิ่งเริ่มเข้าสู่

วัยทำงาน มีลักษณะนิสัยชอบแสดงออก มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่ชอบอยู่ในกรอบและไม่ชอบเงื่อนไข และเชื่อว่าการประสบความสำเร็จในชีวิตจะเกิดขึ้นต้องทำงานหนัก ทำให้มีการแต่งงานช้าลง มักเปลี่ยนงานบ่อย ใช้บัตรเครดิตและใช้บริการ Personal Credit มากขึ้น ปัจจุบันคนกลุ่มนี้อยู่ในทั้งช่วงวัยเรียนและวัยทำงาน ด้วยยุคนี้เป็นยุคที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงไม่น่าแปลกใจที่คนกลุ่มนี้จะมีความสามารถในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อสื่อสาร ขอบงานด้านไอที ใช้ความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ

4. Generation Z (Gen-Z) คือ คำนิยามล่าสุดของคนรุ่นใหม่ในยุคปัจจุบัน หมายถึงคนที่เกิดหลัง พ.ศ.2540 ขึ้นไป เทียบอายุแล้วก็คือวัยของเด็ก เด็กกลุ่ม Gen-Z นี้ จะเติบโตมาพร้อมกับสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายที่อยู่แวดล้อม มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีต่างๆ และเรียนรู้ได้เร็ว เพราะพ่อแม่ใช้สิ่งเหล่านี้ในชีวิตประจำวัน แต่สิ่งหนึ่งที่เด็กกลุ่ม Gen-Z แตกต่างจากรุ่นอื่นๆ ก็คือ เด็กกลุ่มนี้จะได้เห็นภาพที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานทั้งคู่ หลายๆ คนจึงได้รับการเลี้ยงดูจากคนอื่นมากกว่าพ่อแม่ของตนเอง

กล่าวโดยสรุป ทศนะของนักวิชาการได้แบ่งเจเนอเรชันออกเป็น 4 กลุ่ม คือ (1) Generation B คือกลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ.2489-2507 อายุระหว่าง 51-69 ปี เรียกว่า “เบบี้บูมเมอร์” หรือพวก “อนุรักษ์นิยม” จะเป็นคนที่มีความทุ่มเทกับการทำงานมาก (2) Generation X คือกลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ.2508-2522 อายุระหว่าง 36-50 ปีมีแนวคิดและการทำงานในลักษณะรู้ทุกอย่าง ทำทุกอย่างได้เพียงลำพังโดยไม่พึ่งพาใครรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง (3) Generation Y คือกลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ.2523-2533 อายุระหว่าง 25-35 ปี ปัจจุบันคนกลุ่มนี้อยู่ในทั้งช่วงวัยเรียน และวัยทำงาน โดยคนกลุ่มนี้มีความสามารถในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อสื่อสาร ขอบงานด้านไอที ใช้ความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ (4) Generation Z หมายถึงคนที่เกิดหลัง พ.ศ.2540 เป็นต้นมา เทียบอายุแล้วก็คือวัยของเด็ก เป็นกลุ่มคนที่มีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีต่างๆ และเรียนรู้ได้เร็ว เพราะวิถีชีวิตอยู่ในบริบทของเทคโนโลยีตั้งแต่เกิด

แนวคิดเกี่ยวกับ Generation Z (Gen-Z)

นักวิชาการได้ให้ทศนะเกี่ยวกับแนวคิด Generation Z (Gen-Z) ไว้หลายท่าน พอสรุปได้ดังนี้ Papalia, Olds and Feldman ได้กล่าวว่า เจเนอเรชันแซด (Generation Z) เป็นกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า The Home landers เกิดขึ้นในช่วงที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ก่อตั้งกระทรวงความมั่นคงแห่งมาตุภูมิสหรัฐฯ พวกเขาเป็นกลุ่มคนรุ่นแรกที่เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 21 และอาจถูกเรียกว่า Net Generation หรือ iGen ได้ เพราะเด็กเหล่านี้ ไม่รู้จักโลกที่ปราศจากอินเทอร์เน็ต หรือโทรศัพท์มือถือ และเกิดขึ้นมาท่ามกลางประเด็นทางสังคม อาทิ ปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม การสูญเสียความ

หลากหลายทางชีวภาพ การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรมสาธารณะ (Papalia, Olds and Feldman, 2008 : 23) Grail Research กล่าวว่า เจเนอเรชั่นแซต เป็นกลุ่มคนที่เกิดในช่วงกลางปี ค.ศ.1990–2010 และเป็นที่รู้จักกันในชื่อ Digital Natives ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่พึ่งพาและใช้เทคโนโลยีได้อย่างสะดวกสบาย เพราะเป็นกลุ่มคนที่เกิดขึ้นมาในโลกยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเป็นสิ่งทั่วไปในปัจจุบัน และผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบมาเพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ อีกทั้งยังมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสูง เนื่องจากการเข้าถึงเครือข่ายข้อมูลออนไลน์ขนาดใหญ่ที่ทำให้พวกเขามีความตระหนักถึงโลกในปัจจุบันที่กำลังเผชิญกับการก่อการร้ายและภาวะโลกร้อนอย่างรุนแรง โดยเด็กในเจเนอเรชั่นนี้จะเชื่อมต่อกับโลกอยู่ตลอดเวลา (Always connected) ด้วยการสื่อสารผ่านช่องทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ข้ามประเทศและวัฒนธรรม ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของเด็กในเจเนอเรชั่นนี้อย่างสูง (Grail Research, 2010 : 3–4) กล่าวโดยสรุป จากแนวคิดดังกล่าวได้มีการนิยามช่วงอายุสำหรับคนรุ่น Generation Z (Gen-Z) ที่หลากหลาย เป็นผู้ที่เกิดขึ้นในระหว่างปี ค.ศ. 1994–2010 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เจริญเติบโตมาพร้อมกับความก้าวหน้าทางการสื่อสารและเทคโนโลยีสื่อต่างๆ จึงพอสรุปได้ว่าคนกลุ่มนี้อยู่ในระหว่างช่วงอายุ 10–24 ปี

การพัฒนาคนรุ่นใหม่เพื่อขับเคลื่อนสังคมชาวพุทธ

การพัฒนาคนรุ่นใหม่ (รุ่น Gen-Z) คือ วัยของเด็ก ในระหว่างช่วงอายุ 10–24 ปี ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นวัยที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น คำว่า วัยรุ่น แปลว่า การเจริญเติบโตไปสู่วุฒิภาวะ และส่วนใหญ่วัยรุ่นอยู่ในช่วงอายุ 10–20 ปี โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้ (1) วัยแรกรุ่น อายุ 10–13 ปี เป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย (2) วัยรุ่นตอนกลาง อายุ 14–16 ปี เป็นช่วงที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย (3) วัยรุ่นตอนปลาย อายุ 17–20 ปี เป็นช่วงวัยที่กำลังฝึกฝนอาชีพ และในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (อายุ 18–35 ปี) บุคคลวัยนี้จะเริ่มมีพฤติกรรมที่แน่นอนขึ้น จะมีความมั่นคงและความมั่นใจทางจิตใจเพราะเป็นวัยที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น และการเริ่มสร้างหลักฐานในชีวิตในการทำงาน มีคู่ครอง มีบุตร เป็นต้น (วัชรภรณ์ พรหมมัน)

ดังนั้น การพัฒนาคนรุ่นใหม่เพื่อขับเคลื่อนสังคมชาวพุทธ จะต้องอาศัยบุคคลที่มีช่วงอายุ 10–24 ปี (คนรุ่น Gen-Z) ซึ่งต้องเน้นการพัฒนาศักยภาพของคนรุ่นใหม่อย่างเต็มที่ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา และทักษะฝีมือ เพื่อให้คนเป็นคนดี มีคุณธรรม มีสุขภาพพลานามัยที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมและมีบทบาทในวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาประเทศมีความสมดุลยั่งยืนบนพื้นฐานของความเป็นไทย ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้เน้น เรื่อง การพัฒนาทรัพยากร

มนุษย์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีหลายข้อ เช่น ส่วนที่ 3 วัตถุประสงค์และเป้าหมายในการพัฒนา เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาวะและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้คนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ เพื่อปรับเปลี่ยนให้คนไทยในสังคมไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม เพื่อเตรียมคนในสังคมไทยให้มีทักษะในการดำรงชีวิตสำหรับโลกศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดีตลอดช่วงชีวิต และเพื่อเสริมสร้างสถาบันทางสังคมให้มีความเข้มแข็งเอื้อต่อการพัฒนาคนและประเทศ ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และในส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์ที่ 8 การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งและยกระดับความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นก้าวหน้า เพื่อพัฒนานวัตกรรมที่มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน... (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560: 63-69, 163-164) ซึ่งผู้เขียนจะได้นำประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่สอดคล้องกับการพัฒนาคนรุ่นใหม่ (รุ่น Gen-Z) ให้เป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะไปขับเคลื่อนสังคมชาวพุทธ โดยสามารถแบ่งการพัฒนาออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านสุขภาวะที่ดี (2) ด้านการศึกษา (3) ด้านคุณธรรมจริยธรรม และ (4) ด้านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. ด้านสุขภาวะที่ดี การมีสุขภาวะที่ดี ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตนั้นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนามนุษย์ ก่อนที่เราจะพัฒนาด้านอื่นๆ ซึ่งในพระไตรปิฎก และปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ทัศนะไว้ ดังนี้

1.1 การสร้างเสริมสุขภาพกาย ในธรรมบท ชรवारค ได้กล่าวลักษณะของร่างกายมนุษย์ไว้ 5 ประการ คือ 1. มีความคร่ำคร่า (ปริชนณ) 2. เป็นรังโรค (โรคินท) 3. มีอันทรุดโทรมหรือเปื่อยพังไปเป็นธรรมดา (ปภังคณ) 4. เป็นของเน่าเปื่อย (ปฺติ) 5. มีความแตกสลายไปในที่สุด (มรณนต) (ขุ.ธ. (ไทย) 25/21/35)

หลักพุทธธรรมดังกล่าวชี้ให้เห็นความจริงว่า ร่างกายคือรังของโรคต่างๆ มีอันทรุดโทรมเน่าเปื่อยและแตกสลายไปในที่สุด ซึ่งการปฏิบัติตนเพื่อเสริมสร้างสุขภาพร่างกายให้มีสภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีการเจริญเติบโตอย่างเหมาะสม ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บนั้นจึงควรนำหลักศีล 5 มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การรักษาศีล 5 เพื่อสุขภาพ โดยการละเว้นไม่ทำความชั่ว ด้วยการสมานทานจากการไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดเท็จ และไม่ดื่มสุราเมรัย การรักษาศีล 5 โดยเฉพาะศีลข้อ 1 เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ก็จะทำให้มีพลานามัยแข็งแรง ปราศจากโรคภัย

มีอายุยืนยาว ไม่มีศัตรูเบียดเบียนให้ต้องบาดเจ็บ ไม่มีอุบัติเหตุต่างๆ ที่จะทำให้บาดเจ็บหรือสิ้นอายุเสียก่อนวัยอันควร (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2548 : 19) ถือว่าเป็นการรักษาสุขภาพ ทำให้อายุยืน ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ออนไลน์) สมเด็จพระพุทธพจน์ที่ว่า “อโรคยา ปรมา ลาภา การไม่มีโรคถือว่าเป็นลาภอันประเสริฐ” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/25/42) ดังนั้น ผู้รักษาศีล 5 เพียงตั้งใจรักษาศีลแค่เพียงข้อเดียว (ศีลข้อ 1) ยังได้รับอานิสงส์มาก เช่น ทำให้อายุยืน ร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน ถ้าตั้งใจรักษาทั้ง 5 ข้อ ก็จะมีอานิสงส์อย่างมากยิ่งๆ ขึ้นไปอีก

1.2 การสร้างเสริมสุขภาพจิต เป็นการปฏิบัติตัวเพื่อเสริมสร้างสุขภาพจิตให้มีจิตใจที่ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีอารมณ์แจ่มใส มีสติ สามารถจัดการกับความเครียดได้โดยการมองโลกในแง่ดี ผึกคิดในทางบวก รู้จักวิธีการจัดการความเครียด ได้แก่ สมาธิบำบัด พระพุทธเจ้าได้ทรงนำสมาธิมาใช้ในการบำบัดรักษาโรค ดังพุทธพจน์ว่า “ร่างกายของตถาคตยังสบายขึ้นก็เพราะในเวลาที่ดีตถาคตเข้าเจโตสมาธิอันไม่มีนิमित เพราะไม่ใส่ใจในนิमितทุกอย่าง เพราะดับเวทนาบางอย่างได้เท่านั้น” (อง.ทสก. (ไทย) 24/375/223-225) และพระธรรมโกศาจารย์ ได้อธิบายว่า การฝึกสมาธิแบบอานาปานสติยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการดูแลสุขภาพพละกายพละนามได้หลายประการ ดังนี้ (1) ช่วยให้การพักผ่อนได้ผลดีเต็มที่ คือการทำสมาธิเพียง 1 ชั่วโมงจะช่วยให้ได้รับการพักผ่อนได้ดีกว่าการนอนหลับนานถึง 5 ชั่วโมง (2) ช่วยให้การขับถ่ายความร้อนภายในร่างกายที่เกิดจากความร้อนของอากาศภายนอก และขับไล่ความร้อนภายในร่างกายที่เกิดจากพิษไข้ให้ลดลงได้ (3) ช่วยในการบรรเทาหรือประทุงการไหลเวียนของโลหิตที่เกิดจากบาดแผลต่างๆ ทั้งแผลฉกรรจ์และไม่ฉกรรจ์ให้เลือดไหลออกช้าและออกน้อยโดยไม่ต้องใช้ส่วนอื่นมาประกอบ เป็นต้น (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2540 : 122-123)

กล่าวโดยสรุป ด้านสุขภาพที่ดี คือการมีทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี การสร้างเสริมสุขภาพกายให้ต้องใช้วิธีการรักษาศีล 5 จะทำให้ร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน รวมถึงวิธีการฝึกสมาธิในพระพุทธศาสนา จะช่วยในการดูแลสุขภาพทั้งทางกายและทางจิตได้ โดยการฝึกสมาธิจะช่วยบำบัดรักษาโรคต่างๆ ซึ่งจะเห็นผลนั้นจะต้องรักษาให้ถูกต้อง กล่าวคือ ต้องเข้าใจธรรมชาติหรือเข้าใจความจริงของร่างกายและจิตด้วยวิธีการยอมรับความจริงของร่างกายว่า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นเปลี่ยนแปลงไปตามกฎธรรมชาติ สรรพสิ่งไม่เที่ยง ซึ่งเป็นวิธีการยอมรับความจริงในการรักษาสุขภาพตามแนวพระพุทธศาสนา

2. ด้านการศึกษา การศึกษามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะพัฒนาตนเองและประเทศชาติ การศึกษา หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่บุคคลนำมาใช้ในการพัฒนาความรู้ความสามารถ เจตคติ ความประพฤติที่ดีมีคุณค่า และมีคุณธรรมเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม การศึกษาเป็นกระบวนการทาง

สังคมที่ทำให้บุคคลได้รับความรู้ ความสามารถจากสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนจัดขึ้น และการศึกษา หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ที่รวบรวมไว้อย่างเป็นระเบียบให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษา (คาร์เตอร์ วี. กู๊ด (Carter V. Good)) สถาบันครอบครัวเป็น สถาบันแรกที่มีความสำคัญกับคนรุ่นใหม่ที่ยังตามารดาจะเป็นผู้ชี้แนะอบรม สั่งสอนให้ประพฤติดี ส่งเสริมให้ศึกษาเล่าเรียน โดยนำหลักธรรมต่างๆ มาชี้แนะแนวทางให้ประพฤติปฏิบัติ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญเป็นปัจจัยสนับสนุน ดังนี้

2.1 บทบาทของสถาบันการศึกษา : ครู โรงเรียน ครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางและเป็นแบบอย่างให้นักเรียน (คนรุ่นใหม่) สอนและแนะนำให้ศิษย์เป็นคนดี สอนให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียนได้อย่างชัดเจน และถ่ายทอดศิลปวิทยาให้อย่างสิ้นเชิง ด้วยการให้ความรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่และใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข ซึ่งครูจะต้องเป็นผู้ที่มีขันติโสรจจะคือ มีความสงบเสถียร สรรวมทั้งกาย วาจาและใจ มีมารยาทงดงาม และมีหิริโอตตปปะ (ที.ปา. (ไทย) 11/304/253-254) ในการกระทำทั้งหลายของครูเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้ศิษย์ และ สถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียน หรือมหาวิทยาลัย จะต้องมีการจัดสถานที่เพื่อสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้พัฒนาตนเองอย่างบูรณาการด้วย ดังเช่นพระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย องค์เครื่องบรรลู่โสดา 4 ประการนี้ คือ 1. สัมปรีตสังเสวะ (การคบหาสัตบุรุษ) 2. สัทธัมมัสสวนะ (การฟังพระสัทธรรม) 3. โยนิโสมนสิการ (การมนสิการโดยแยบคาย) 4. อัมมานุสम्मปฏิบัติ (การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม)” (ส.ม. (ไทย) 19/1046/568-569) สรุปใจความได้ว่า สัมปรีตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้มีครูอาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี และอัมมานุสम्मปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

2.2 บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนา : พระสงฆ์ วัด วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา เป็นศูนย์รวมความคิดด้านการพัฒนาชุมชนและศูนย์รวมใจของชุมชน เป็นหอศิลป์ประจำชุมชน เป็นโรงพยาบาลของชุมชน เป็นสถานที่ในการบำเพ็ญกิริยาวัตถุต่างๆ ไม่ว่าให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา นอกจากนี้ พระสงฆ์ก็มีบทบาทที่สำคัญคือ 1. ห้ามปรามสอนให้เว้นจากความชั่ว 2. แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี 3. อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี 4. ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง 5. ชี้แจงอธิบายทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 6. บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้มีความสุขความเจริญ (พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, 2538 : 4-7) ดังนั้น สถาบันการศึกษาและครู จึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนา การอบรมสั่งสอนชี้แนะ รวมถึงวัดก็เป็นสถานที่ในการสงเคราะห์ให้คนรุ่นใหม่ได้ทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี ละเว้นจากความชั่ว เพื่อการดำเนินชีวิตให้มีความสุขความเจริญ

3. ด้านคุณธรรมจริยธรรม คำว่า คุณธรรม หมายถึง การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่ทุกด้านทุกระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ จริยธรรมที่จะพูดต่อไปขอทำความเข้าใจกันก่อนว่าจะใช้ในความหมายที่กว้างอย่างนี้ แม้แต่การปฏิบัติกรรมฐาน เจริญสมาธิ บำเพ็ญสมณะ เจริญวิปัสสนา ก็รวมอยู่ในคำว่า คุณธรรม (พระราชมุนี (ป.อ. ปยุตฺโต), 2528 : 34) ส่วนคำว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติ จัดว่าเป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดั่งามถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของสังคม จริยธรรมจะมีได้จำต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนา ได้แก่ ศีล (Precept) อันหมายถึง หลักหรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติ เพื่อคัดหรือฝึกหัดกายและวาจาให้เรียบร้อย ให้เป็นปกติ ให้เป็นธรรม เมื่อพูดหรือกระทำถูกต้องเป็นธรรมแล้วย่อมมีความสุขไม่เดือดร้อน สิ่งดังกล่าวนี้ เป็นผลของการมีศีลหรือเป็นผลแห่งการมีคุณธรรมในจิตใจ เมื่อมีคุณธรรมในจิตใจแล้วก็เป็นเหตุให้ประพฤติจริยธรรมได้ถูกต้อง (บุญมี แท่นแก้ว, 2537 : 1) คุณธรรมจึงเป็นหลักคุณงามความดี ความถูกต้องที่มีอยู่ภายในจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งจะส่งเสริมให้บุคคลในสังคมยึดมั่นเป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดคุณประโยชน์แก่สังคมโดยรวม และจริยธรรมเป็นการกำหนดขอบเขตหรือกรอบการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์เพื่อใช้วัดหรือใช้ประเมินผลพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ออกมาว่ามีความเหมาะสมหรือสมควรเพียงใด

ดังนั้น การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนรุ่นใหม่ จึงนับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับคนรุ่นใหม่และสังคมไทยอย่างยิ่ง เพื่อให้มีความเจริญทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจ พอสรุปได้ 2 ประเด็นคือ (1) การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา คือ การสอดแทรกคุณลักษณะหรือเนื้อหาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมโดยมีการจัดเข้าไปให้อยู่ในหลักสูตรการศึกษาในระยะยาว เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้ซึมซับแนวคิดที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในการดำเนินชีวิต ในลักษณะของการใช้ระบบการศึกษาเข้ามาช่วยโดยการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาในสถาบันการศึกษา เช่น การจัดอบรมโครงการคุณธรรมจริยธรรม โครงการอบรมธรรมะ เป็นต้น (2) การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยสถาบันครอบครัว โดยใช้สถาบันครอบครัว เช่น พ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง คือบุคคลที่เป็นต้นแบบในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม โดยกระบวนการดังกล่าวจะเป็นมาตรการที่ทำให้คนรุ่นใหม่ได้ซึมซับแนวคิด ได้เห็นตัวอย่างที่ดี และนำมาซึ่งพฤติกรรมและการเลียนแบบที่ดีของคนในสังคมต่อไป

4. ด้านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในปัจจุบันนี้ การใช้เทคโนโลยีมีความจำเป็นต่อสังคมไทยทุกๆ ด้าน การติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มต่างๆ จึงเป็นเรื่องไม่ยากสำหรับคนรุ่นใหม่ที่จะติดต่อกันทั้งที่รู้จักและกลุ่มที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน โดยสามารถใช้โทรศัพท์ เล่นเกม ถ่ายรูป และเล่นอินเทอร์เน็ต หรือใช้คอมพิวเตอร์ การสื่อสารออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น google facebook Instragram

gram website ต่างๆ มีประโยชน์มากโดยเฉพาะใช้เพื่อการศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ แลกเปลี่ยน จากคลังความรู้ทุกแขนงวิชาที่น่าสนใจในการพัฒนาตนเองหรือใช้เพื่อติดต่อสื่อสารที่ชัดเจน และทันเวลาอย่างเหมาะสม ผลเสียจากการสื่อสารออนไลน์คือ การใช้เวลามากเกินไปอาจมีผลกระทบต่อสุขภาพแล้วและส่งผลกระทบต่อการศึกษาความรับผิดชอบต่อการเรียน ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว หรือกิจวัตรประจำวันของตนเอง และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ยังทำให้เกิดการเลียนแบบดารา นักแสดง ในการโฆษณาสินค้าต่างๆ และกลายเป็นช่องทางของพวกมิจฉาชีพ เช่น การพูดคุยผ่านทางสื่อออนไลน์ต่างๆ หรือ website หากผู้ครองจนนำไปสู่การถูกล่อลวงพาไปข่มขืน ถูกส่งไปค้าประเวณียังต่างประเทศ และนำไปสู่การก่ออาชญากรรม พวกที่ชอบเล่นเกมออนไลน์ ต้องนำเงินไปเล่นเกมหรือไปซื้อสิ่งของต่างๆ ในเกมผ่าน e-Banking หรือเงิน electronic ย่อมจะทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้เงิน ซึ่งอาจจะก่ออาชญากรรมต่างๆ ขึ้นได้ ดังจะเห็นข่าวจากสื่อต่างๆ เป็นประจำในปัจจุบัน

ดังนั้น คนรุ่นใหม่รุ่น Gen-Z จึงควรใช้สติในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในทางโลก มุ่งศึกษาค้นคว้าหาความรู้ต่างๆ และในทางธรรมนั้น ให้มุ่งศึกษาพระไตรปิฎกและธรรมะทางสื่อออนไลน์ เพื่อเป็นวิชาชีวิต เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนและสังคมในการขับเคลื่อนสังคมชาวพุทธด้วยการเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ตามเป้าหมายพระพุทธศาสนา และเป็นการสืบสาน รักษา ต่อยอดเพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาจากรุ่นสู่รุ่นให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

สรุป

จากการศึกษา “การพัฒนาคนรุ่นใหม่เพื่อขับเคลื่อนสังคมชาวพุทธ” ได้มีการนิยามช่วงอายุคนรุ่นใหม่รุ่น Generation Z (Gen-Z) เป็นผู้เกิดในระหว่างปี พ.ศ.2539-2553 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในระหว่างช่วงอายุ 10-24 ปี ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง จึงได้นำประเด็นสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่สอดคล้องกับการพัฒนาคนรุ่นใหม่ (รุ่น Gen-Z) เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านสุขภาพที่ดี ในการสร้างเสริมสุขภาพกายและทางจิต ได้แก่ การรักษาศีล 5 และการปฏิบัติสมาธิในพระพุทธศาสนา (2) ด้านการศึกษา มุ่งองค์ประกอบ คือ บทบาทของสถาบันการศึกษา : ครู โรงเรียน และบทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนา : พระสงฆ์ วัด (3) ด้านคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยสถาบันครอบครัว (4) ด้านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยการใช้สติสัมปชัญญะในการใช้เทคโนโลยีมุ่งสืบค้นองค์ความรู้ทางธรรมเพื่อนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตไม่ให้เกิดปัญหา แต่มุ่งให้มีสุขภาพที่ดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จากนั้นให้คนรุ่นใหม่ใช้พลังของตนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคม และขับเคลื่อนสังคมชาวพุทธไทยให้เข้มแข็งตามแผนปฏิรูปประเทศด้วยพระพุทธศาสนา

จนบรรลุผลให้พุทธศาสน์มั่นคง พุทธศาสนิกชนดำรงตนในศีลธรรม และนำสังคมให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนสืบไป

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาคนรุ่นใหม่เพื่อขับเคลื่อนสังคมชาวพุทธ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในกระบวนการพัฒนา 4 ด้าน ดังนี้

การพัฒนา	การเสริมสร้าง/ บทบาท	การนำหลักธรรม/ หลักการนำไปปรับใช้	ผลที่ได้รับ
1. ด้านสุขภาวะที่ดี	สุขภาพกาย/จิต	- การรักษาศีล 5 - การปฏิบัติสมาธิ ในพระพุทธศาสนา	- เพื่อสุขภาพกายดี และสุขภาพจิตดี
2. ด้านการศึกษา	-บทบาทของ สถาบันการศึกษา (ครู/โรงเรียน)	- สัมปยุตสังเสาะ = การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ ผู้มีครูอาจารย์ดีมี ข้อมูล มีสื่อที่ดี - สัทธัมมัสสวนะ = เอาใจใส่ศึกษาโดยมี หลักสูตรการเรียน การสอนที่ดี - โยนิโสมนสิการ = มี กระบวนการคิด วิเคราะห์พิจารณา เหตุผลที่ดีและถูกวิธี - อัมมานุอัมมปฏิบัติ ปัตติ = ความ สามารถนำ ความรู้ไปใช้ในชีวิต ถูกต้องเหมาะสม	เพื่อการดำเนินชีวิต ให้มีความสุข ความเจริญ

วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม 2564

21

	- บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนา (พระสงฆ์/วัด)	- ห้ามปรามสอนให้เว้นจากความชั่ว - แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี - อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี - ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง - ชี้แจงอธิบายทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง - บอกทางสวรรค์สอนวิธีดำเนินชีวิตให้มีความสุขความเจริญ	เพื่อการดำเนินชีวิตให้มีความสุขความเจริญ
3. ด้านคุณธรรมจริยธรรม (การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม)	- ในหลักสูตรการศึกษา - ในสถาบันครอบครัว (พ่อ/แม่/ผู้ปกครอง)	- การจัดอบรมโครงการคุณธรรมจริยธรรม/โครงการอบรมธรรมะ - บุคคลที่เป็นต้นแบบในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม	คนรุ่นใหม่ได้ซึมซับแนวคิด เห็นตัวอย่างที่ดี และนำมาซึ่งพฤติกรรม การเลียนแบบที่ดี

4. ด้านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่	google face book Insta gram website ต่าง ๆ	- ควรใช้สติในการใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งทางโลกมุ่ง ศึกษาค้นคว้า หาความรู้ต่าง ๆ และทั้งทางธรรม - มุ่งศึกษาพระ ไตรปิฎกและธรรมะ ทางสื่อออนไลน์ เพื่อเป็นวิชาชีวิต เป็นประโยชน์ทั้งต่อ ตนและสังคม	- ขับเคลื่อนสังคมชาว พุทธและพัฒนา ประเทศชาติ ให้พุทธ ศาสนมั่นคง ดำรงศีล ธรรม และนำสังคม สันติสุขอย่างยั่งยืน
--------------------------------	---	---	---

เอกสารอ้างอิง

- คาร์เตอร์ วี. กู๊ด (Carter V. Good). (2563). นิเทศ ติดตาม และประเมินผลเรื่องความหมายของการ
ศึกษาสรุปย่อสาระสำคัญ. สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม 2563, จาก <http://www.km.skn.go.th>
ทศพล กระต่ายน้อย. (2555). ภาวะผู้นำของนักศึกษาสายสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
รายงานการค้นคว้าแบบอิสระ. หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญมี แท่นแก้ว. (2537). จริยธรรมกับชีวิต. กรุงเทพมหานคร: ธนะการพิมพ์.
- เพ็ญแข ประจันปัจฉินัก และคณะ. (2551). การยกระดับคุณธรรม จริยธรรมของสังคมไทยเพื่อการ
ปฏิรูปสังคม : แนวทางและการปฏิบัติ. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภา
ที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2540). ทาน ศีล สมาธิ. กรุงเทพมหานคร: รุ่งทิพย์.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. (2538). พุทธปัญญากับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิภิกษุปัญญา
นันทะ.
- พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตโต). (2528). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชราภรณ์ พรหมมัน. (2563). การเจริญเติบโตและการพัฒนาการของวัยรุ่น. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2563, จาก <https://sites.google.com>.
- วสิน อินทสระ. พุทธจริยศาสตร์. (2549). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมื่อดทราย.
- วลีพัชร วาฤทธิ และคณะ. (2557). รูปแบบการสื่อสารด้านพระพุทธศาสนาสู่คนรุ่นใหม่ยุคปัจจุบันในประเทศไทย. รายงานการวิจัย. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2548). วิธีสร้างบุญบารมี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นพรัตน์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2563). ประมวลคำสอนจากคติธรรมคำสอนขององค์ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2563, จาก <http://www.onab.go.th>.
- อำนาจ บัวศิริ. (2561). วัดขึ้นชาวพุทธไทย: การศึกษาพระพุทธศาสนาสู่คนรุ่นใหม่กับการแก้ไขปัญหาสังคมไทยด้วยงานวิจัยพุทธศาสตร์. *ธรรมธारा*, 4(2), 18-30.
- Grail Research. (2010). Consumers of Tomorrow Insights and Observations About Generation Z. Grail Research.
- Papalia. Olds and Feldman. (2008). Human Development. Singapore: McGraw-Hill.